

Pokreni se za uključivo obrazovanje

Razmišljanja i prijedlozi delegata

EUROPEAN AGENCY
for Special Needs and Inclusive Education

POKRENI SE ZA UKLJUČIVO OBRAZOVANJE

Razmišljanja i prijedlozi delegata

Europska agencija za posebne potrebe i uključivo obrazovanje

Europska agencija za posebne potrebe i uključivo obrazovanje (Agencija) neovisna je i samoupravna organizacija koju podržavaju države članice Agencije i europske ustanove (Komisija i Parlament).

Sufinancirano
sredstvima programa
Europske unije Erasmus+

Podrška Europske komisije za pripremu ove publikacije ne predstavlja potvrdu sadržaja koji odražava stajališta njegovih autora te se Komisija ne može smatrati odgovornom za uporabu tamo sadržanih informacija.

Stajališta koja je u ovom dokumentu iznijela neka osoba ne predstavljaju nužno službena stajališta Agencije, njezinih država članica ili Komisije. Komisija se ne može smatrati odgovornom za korištenje ovdje sadržanih informacija.

Urednici: Victoria Soriano i Mary Kyriazopoulou, osoblje Agencije

Izvadci iz dokumenta dopušteni su pod uvjetom da postoji jasno upućivanje na izvor. Upućivanje na ovo izvješće treba glasiti kako slijedi: Europska agencija za posebne potrebe i uključivo obrazovanje, 2016. *Pokreni se za uključivo obrazovanje: Razmišljanja i prijedlozi delegata*. Odense, Danska: Europska agencija za posebne potrebe i uključivo obrazovanje

U cilju veće pristupačnosti, ovo je izvješće dostupno na 23 jezika i može mu se pristupiti u elektroničkom formatu na mrežnoj stranici Agencije: www.european-agency.org

ISBN: 978-87-7110-601-5 (elektronički)

ISBN: 978-87-7110-578-0 (tiskani)

© European Agency for Special Needs and Inclusive Education 2016

Tajništvo
Østre Stationsvej 33
DK-5000 Odense C Denmark
Tel: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Ured u Bruxellesu
Rue Montoyer, 21
BE-1000 Brussels Belgium
Tel: +32 2 213 62 80
brussels.office@european-agency.org

www.european-agency.org

SADRŽAJ

PREDGOVOR	5
UVOD	6
RAZMIŠLJANJA I PRIJEDLOZI MLADIH DELEGATA	8
Ključne poruke i preporuke	9
1. <i>Sve o nama, s nama</i>	9
2. <i>Škole bez prepreka</i>	10
3. <i>Rušenje stereotipa</i>	13
4. <i>Raznolikost jest mješavina, uključivost omogućava funkcioniranje mješavine.</i> ..	16
5. <i>Postati punopravnim građaninom</i>	19
ZAVRŠNI KOMENTARI.....	21

Slika 1: Zastave država članica Agencije

PREDGOVOR

Države članice Europske agencije za posebne potrebe i uključivo obrazovanje (Agencija) dogovorile su Europski sastanak 2015. godine.

Agencija je takav događaj organizirala četvrti put. Dva prethodna Sastanka održana su u Europskom parlamentu u Bruxellesu (2003. i 2011.), dok je treći održan u portugalskom parlamentu u suradnji s portugalskim Ministarstvom obrazovanja i portugalskim predsjedništvom Vijeća Europske unije (2007.).

Događaj u 2015. godini organiziran je u uskoj suradnji s luksemburškim predsjedništvom Vijeća Europske unije i luksemburškim Ministarstvom obrazovanja, djece i mladih.

Sedamdeset i dvije mlade osobe, sa i bez posebnih obrazovnih potreba i/ili invaliditeta, pozvane su razmotriti i raspraviti o načinu na koji je provedba uključivog obrazovanja izvršena u njihovoj obrazovnoj sredini. Njihove su rasprave polučile dobre primjere za djelovanje vezano uz uključivo obrazovanje.

Događaju je prisustvovalo otprilike 250 sudionika i dionika iz 28 država članica Agencije, kao i donositelja politike i predstavnika europskih i međunarodnih ustanova.

Agencija je pripremila ovo izvješće na temelju rasprava mladih i rezultata predstavljenih na plenarnoj sjednici.

Za Agenciju je bilo zadovoljstvo i čast organizirati ovaj događaj. Posebno bismo željeli zahvaliti sedamdesetdvojici mladih delegata te njihovim obiteljima, nastavnicima i pomoćnom osoblju, ministarstvima obrazovanja, predstavnicima europskih i međunarodnih organizacija te naposljetku i luksemburškom Ministarstvu obrazovanja, djece i mladih na njihovom sudjelovanju i predanosti. Bez njih ne bi bilo moguće organizirati tako važan događaj.

Per Ch Gunnvall
Predsjedavajući

Cor J.W. Meijer
Ravnatelj

UVOD

Dana 16. listopada 2015. godine, luksemburško predsjedništvo Vijeća Europske unije bilo je domaćin četvrtog Sastanka Agencije pod nazivom „Uključivo obrazovanje – Pokreni se!“. Sedamdeset i dvije mlade osobe iz cijele Europe, sa i bez posebnih obrazovnih potreba i/ili invaliditeta, dobile su priliku raspravljati o načinu na koji im njihove škole i zajednice omogućavaju uključivo obrazovanje.

U svom uvodnom govoru, Claude Meisch, luksemburški ministar obrazovanja, djece i mladih, spomenuo je objavljivanje *Povelje iz Luksemburga* 1996. godine koja je rezultat europske suradnje u području integracije škola. Izrazio je zadovoljstvo činjenicom da je, gotovo 20 godina nakon *Povelje*, Luksemburg koordinator *Luksemburških preporuka* koje su rezultat Sastanka u 2015. godini, a koje će predstaviti svojim kolegama na Vijeću ministara obrazovanja 23. studenoga 2015. Gosp. Meisch ohrabrio je mlade delegate neka iskoriste priliku za slobodno iznošenje svojeg mišljenja te da predstave uključive mjere od kojih imaju koristi u školi, kao i aspekte koje valja poboljšati. Također je u kratkim crtama opisao glavne događaje i poboljšanja u smjeru uključivosti u luksemburškom obrazovnom sustavu.

U svojem je govoru gđa Marianne Vouel, ravnateljica Odjela za posebno obrazovanje luksemburškog Ministarstva obrazovanja, djece i mladih, izričito navela da stručnjaci i donositelji politike dijele zabrinutost učenika te da nastoje poboljšati kvalitetu obrazovanja. Naglasak valja staviti na učenike sa složenijim potrebama jer oni također zaslužuju biti vidljivi. Naglasila je da smo svi različiti i da svatko ima različite potrebe. Jedan od glavnih izazova pred obrazovnim sustavima jest osvještenost o raznolikosti te odgovor na raznolikost.

(Cjelovit tekst prezentacija luksemburških dužnosnika dostupan je na mrežnoj stranici Sastanka: <https://www.european-agency.org/events/takeaction>.)

Cilj događaja bio je osnažiti učenike i osigurati njihovo uključivanje u oblikovanje obrazovnih politika. Ideja je bila da petnaestogodišnji i šesnaestogodišnji učenici iz 28 država članica Agencije predstave način na koji se uključivo obrazovanje provodi u njihovim školama te pomognu utvrditi napredak u uključivom obrazovanju od prvog Sastanka 2003. godine.

Ovaj se Sastanak nastavlja na rezultate prethodna tri Sastanka Agencije koji su održani u Bruxellesu (2003. i 2011.; <https://www.european-agency.org/events/young-views-on-inclusive-education-european-hearing-2011-brussels>) i Lisabonu (2007.; <https://www.european-agency.org/events/young-voices-meeting-diversity-in-education>). Više od 240 mladih osoba koje su predstavljale srednjoškolsko, stručno i visoko obrazovanje sudjelovalo je na tri prethodna Sastanka.

U sklopu priprema za događaj, 72 mlada sudionika primila su dokument s glavnim ishodima prethodna tri Sastanka, kao i pitanja za razmišljanje i raspravu u njihovim školama.

Pitanja za raspravu odnosila su se na načine na koje im njihove škole pružaju podršku u obrazovanju, primjere načina na koji nastavnici i ostali učenici uzimaju u obzir njihove potrebe, pristupačnost, organizaciju nastave i prijedloge načina svladavanja preostalih prepreka uključivosti.

Za vrijeme Sastanka, mladi učenici, podijeljeni po skupinama u šest radionica, dobili su priliku dodatno raspravljati o ovim ključnim problemima i pitanjima, podijeliti svoja osobna iskustva i također prenijeti poruku svojim kolegama.

Glavni rezultati rasprava na radionicama predstavljeni su na plenarnoj sjednici u obliku ključnih poruka i bili su temelj za formulaciju *Luksemburških preporuka*.

Slika 2: Mladi delegati i ostali predstavnici na europskom Sastanku

RAZMIŠLJANJA I PRIJEDLOZI MLADIH DELEGATA

Rezultati Sastanka 2015. u skladu su i nastavljaju se na rezultate prethodna tri Sastanka koja je Agencija organizirala 2003., 2007. i 2011. godine. Iz rezultata prethodnih Sastanaka vidljiv je napredak u odnosu na uključivo obrazovanje u različitim europskim zemljama.

Agencija je sastavila korpus znanja na temelju glavnih rezultata rasprava mladih učenika s prethodna tri Sastanka. Time su također usvojena određena načela koja je potrebno uzeti u obzir kod provedbe uključivog obrazovanja. Ona uključuju:

- **Vodeća načela o pravima vezanima za:**

- *Poštovanje*: pravo da te poštuju i da budeš potpuno uključen u sve odluke koje se na tebe odnose i pravo na nediskriminaciju.
- *Kvaliteta i jednakost u obrazovanju*: pravo na kvalitetno obrazovanje, jednake mogućnosti u obrazovanju i odgovarajuću podršku kojom se omogućava cjelovit pristup i sudjelovanje u obrazovnim aktivnostima i školama s tvojom lokalnom vršnjačkom skupinom.
- *Društveni i radni život*: pravo na samostalan život, obitelj, dom prilagođen tvojim potrebama, visoko obrazovanje (sveučilište), posao te pravo da ne budeš odvojen od osoba s invaliditetom u svim područjima tvog života.

- **Ključno načelo o prednostima uključivog obrazovanja:**

- Stječeš više socijalnih vještina, učiš kako živjeti zajedno s vršnjacima, učiš biti jači i neovisniji – boreći se protiv diskriminacije i stereotipa –, učiš se snalaziti u stvarnom svijetu i bolje si pripremljen za traženje posla kasnije u životu. To je prvi korak do toga da postaneš punopravni član društva. Uključivo obrazovanje korisno je za sve – otvara se novi svijet i raznolikost je pozitivna.

Na Sastanku 2015., mladi su rekli da su u pravilu zadovoljni svojim obrazovanjem. Međutim, također su izdvojili postojeće slabosti u obrazovanju i iznijeli su neke konkretne prijedloge. Situacija u obrazovanju o kojoj su izvijestili mladi, kao i njihovi prijedlozi, prikupljeni su i sažeti te čine osnovu *Luksemburških preporuka*. Cilj je preporuka podržati provedbu uključivog obrazovanja kao najbolje opcije tamo gdje postoje potrebni uvjeti. Preporuke su grupirane oko pet važnih poruka koje su mladi iznijeli tijekom rasprava i predstavljanja rezultata.

Ključne poruke i preporuke

1. Sve o nama, s nama

Prva poruka – *Sve o nama, s nama* – odnosi se na izravno uključivanje mladih učenika u proces donošenja svih odluka koje se na njih odnose:

- Glasove mladih, kao i njihovih obitelji, valja saslušati i uzeti u obzir kod donošenja odluka koje se izravno ili neizravno na njih odnose.
- Mlade treba pitati koje su njihove potrebe.
- Organizacije mladih treba sustavno uključivati.

Mladi su jasno rekli da oni i njihove obitelji moraju biti aktivno uključeni te da ih se mora saslušati prije donošenja odluka, uzimajući u obzir njihove stvarne potrebe i želje. Slično tome, zalažu se za pozitivnu ulogu sustavnog uključivanja različitih organizacija mladih i osoba s invaliditetom. Za njih su ove organizacije ključne u pružanju podrške. Učenička vijeća u školama ili parlamenti učenika imaju drugu ulogu. Sudjelovanje mladih i uključivanje u spomenuta vijeća smatra se važnim načinom cjelovitog uključivanja u školski život te se snažno potiče.

Primjeri delegata

Uključivanje učenika i obitelji:

Prilikom donošenja novih strategija, mlade (s posebnim obrazovnim potrebama) valja uključiti u donošenje političkih mjera na svim razinama, od vlade pa sve do svakodnevne prakse. Uzmite u obzir pojedinačne potrebe (Amund i Helene, Norveška).

Vrlo je važno da su roditelji uključeni u odluke koje se odnose na njihovu djecu (Jack, Ujedinjena Kraljevina – Sjeverna Irska; Kristina, Slovačka).

Učenička vijeća:

Osjećam se uključenim u razred. Član sam učeničkog vijeća i izabrali su me ostali učenici iz škole. Imam nastavnika za podršku koji mi pomaže (Andrea, Malta).

Imamo učeničko vijeće u školi koje je usredotočeno na suradnju s učenicima s posebnim potrebama. Djeca koja su dio školskog vijeća imaju posebno aktivnu ulogu (Agné i Kornelijus, Litva).

Zahvalan sam na učeničkom vijeću u kojem mogu iznijeti svoje mišljenje o programima (Blake, Irska).

Saula su djeca iz škole izabrala za „glavnog dječaka” (visoki položaj u učeničkom vijeću) (Alexander i Saul, Ujedinjena Kraljevina – Engleska).

Uključivanje organizacija:

U mojoj zemlji imamo nacionalno udruženje. Kroz ovu organizaciju rješavamo nekoliko problema. Titlovanje, što je vrlo važno za osobe s oštećenjem sluha. Organizacija titluje filmove (Javier, Španjolska).

U mojoj zemlji postoji vrlo dobra organizacija. Na primjer, ima razrede za učenike s invaliditetom koji ne mogu pratiti redovnu nastavu. Oni dobivaju poduku u organizaciji. Također imamo još jednu organizaciju koja se zove „dom za slijepe osobe” i ona uistinu poboljšava živote slijepih (Céline i Florence, Luksemburg).

U mojoj zemlji postoji udruga za osobe koje ne vide dobro ili koje su slijepe. Ta mi je udruga omogućila čitanje na svom računalu. Čitam informacije na svom iPadu ili računalu (Lorenzo i Matteo, Italija).

U mojoj zemlji postoje posebne udruge koje pomažu djeci s poteškoćama. One promiču rješenja za probleme i blisko surađuju s Ministarstvom obrazovanja (Georgia i Minas, Cipar; Stefanos i Georgios, Grčka).

U mojoj zemlji postoji društvo za disleksiju. Oni imaju posebnu mrežnu stranicu koja ljude informira o jakostima i slabostima disleksije (Erazem i Primož, Slovenija).

Vjerujem da bismo trebali apelirati na političare i u najvećoj mogućoj mjeri pomoći ovim organizacijama. One imaju pozitivnu ulogu u našim životima. One nam pomažu braniti naša prava. One nam pomažu podizati osvještenost u društvu (Adrià, moderator, Španjolska).

2. Škole bez prepreka

Druga poruka – *Škole bez prepreka* – odnosi se na uklanjanje svih fizičkih i tehničkih prepreka:

- Mnoge su prepreke u školama već prevladane, ali valja ukloniti sve prepreke kako bi im se omogućio fizički dolazak do lokalnih obrazovnih centara, jednostavan pristup centrima te kretanje u njima.
- U obrazovnim ustanovama u kojima se izvode radovi obnove ili modernizacije moraju se poštovati načela pristupačnosti, kao što je stvaranje

višefunkcionalnih i/ili tihih prostora u školama, kao i bolja dostupnost fleksibilne obrazovne opreme.

- Odgovarajuće tehničke alate i obrazovne materijale valja staviti na raspolaganje u skladu s individualnim potrebama.

Mladi su razgovarali o četiri pitanja. Kao prvo, dolazak do obrazovnih centara još uvijek može predstavljati izazov. Javni prijevoz je preferirana opcija, ali to znači da ga valja prilagoditi. Posebni prijevoz smatra se alternativom samo kada ne postoji druga opcija. Mladi smatraju da je nepostojanje prikladnog prijevoza jedan od čimbenika koji sprječavaju učenike da pohađaju lokalnu školu.

Kao drugo, mladi su izjavili da se pristup školama poboljšao. Izrazili su jasno zadovoljstvo stupnjem prilagodljivosti i pristupačnosti škola, kako u formalnom smislu – kroz ugradnju rampi, dizala i prilagođenih sanitarnih čvorova – tako i „kreativno” – kada su škole i (uglavnom) kolege iz škola spremni pružiti pomoć u slučaju poteškoća (primjerice, kada je dizalo u kvaru). Određena su poboljšanja potrebna i kako bi se omogućio lakši pristup izlazima, raznim prostorijama poput gimnastičke dvorane i kafeterije ili pristup dizalima kada je potreban ključ za njihovo otvaranje. Važno je osigurati osobnu sigurnost svih učenika.

Kao treće, radi se na unaprjeđenju i olakšavanju kretanja unutar škole. Mladi su izvijestili o postojanju širokih hodnika i prisutnosti znakova na Brailleovom pismu na predviđenim mjestima. Tiha mjesta i multifunkcionalni prostori u školama smatraju se prednošću za sve učenike i treba ih češće realizirati. Delegati su naveli da se nastava odvija u učionicama kojima mogu pristupiti svi učenici.

Konačno, prilagođeni tehnički alati i materijali sve su više dostupni i predstavljaju preduvjet za uključivost.

Mladi su učenici naglasili da ne postoje univerzalna rješenja, zbog čega je vrlo važno raspitati se i poštovati pojedinačne potrebe. Škole moraju biti fleksibilne i sposobne improvizirati s alternativama. Školskim se prostorom trebaju pokrivati potrebe svih učenika.

Primjeri delegata

Pristupačnost na putu do škole:

Školski autobusi moraju biti pristupačni. Svi učenici moraju dobiti mogućnost sudjelovati u svim aktivnostima, kao što su sportovi... (Blake, Irska).

Prijevoz prilagođen učenicima s fizičkim invaliditetom, ali slijepi učenici koriste javni prijevoz kao i svi ostali učenici (Reinis i Georgs, Latvija; Lillý, Island; Elisabeth, Estonija).

Također postoji mogućnost da se uzme taksu, ali sredstva su ograničena tako da to možemo iskoristiti samo određeni broj puta (Elisabeth, Estonija).

Pristupačnost u školi:

Škola je pristupačna učenicima s fizičkim invaliditetom i korisnicima kolica, npr. rampe, dizala, pristupačni sanitarni čvorovi itd. (Matteo, Italija; Georgios, Grčka; Lillý i Hrefna, Island; Rolf i Casper, Danska; Dénes i Borbála, Mađarska; Tom i Paul, Njemačka; Miguel Ângelo, Portugal; Kristina i Tova, Švedska).

Imamo dizala u svojoj srednjoj školi ali ima i mnogo stepenica. Četiri kata, a za dizalo vam treba ključ, što sve čini dosta kompliciranim. Škola je obećala poboljšati situaciju (Eelis, Finska).

Fizičke prepreke potrebno je predvidjeti kod pripreme planova za obnovu škole. Iz proračuna valja izdvojiti dovoljno novca (Robert, Ujedinjena Kraljevina – Sjeverna Irska).

Moja škola pokušava pronaći sredstva za uklanjanje preostalih prepreka, ali teško je (Natalia i Marcin, Poljska).

Moja je škola obnovljena prije dvije godine, tako da su uvjeti vrlo dobri. Još uvijek je dosta bučno zbog ostalih učenika, što za mene može biti fizička prepreka (David, Portugal).

Postoji dizalo, ali ne možete pristupiti zgradi ako koristite kolica (Jakob, Austrija).

Imamo dizalo, ali vrata je teško otvoriti (Paul, Njemačka).

U mojoj školi postoji rasvjeta u hodnicima koja titra dok idete u učionicu. Postoje rampe i šipke za osobe koje imaju problema s mobilnošću ili koje su u kolicima. Nastavnici su prošli edukaciju za rad s osobama koje imaju poteškoće u učenju. Također imamo i logopeda koji nam pomaže i tako možemo učiti na isti način kao naši kolege (Javier, Španjolska).

Pratitelj mi pomaže u razredu. Dizalo je prilagođeno, budući da u školi postoje dva korisnika kolica. Postoji određeni rizik u slučaju požara u školi. Jedan dan smo imali požarnu vježbu i morao sam sići dolje tako da su me neki učenici morali nositi i bilo me je stvarno strah (Lucas, Belgija – flamanska govorna zajednica).

Pristupačnost u razredu:

Škola koristi Braille pismo za slijepe učenike. Materijali za učenje također su dostupni na brajici (Tova, Švedska; Reinis i Georgs, Latvija; Emili i Elisabeth, Estonija).

Imam slušno ograničenje. Iz tog razloga imam slušalice koje mogu spojiti da čujem bolje. Nastavnici žele učiti o različitim vrstama invaliditeta kako bi nam mogli pomoći prevladati probleme (Lucía, Španjolska).

Teške torbe s knjigama isto mogu predstavljati fizički teret. E-knjige, prijenosna računala i tablet računala dobar su odabir (Dénes, Mađarska).

Slika 3: Mladi delegati (Jack Love, Ujedinjena Kraljevina – Sjeverna Irska; Blake O’Gorman, Irska; Nakita Hallissey, Irska; i Robert Gault, Ujedinjena Kraljevina – Sjeverna Irska) iznose svoja mišljenja

3. Rušenje stereotipa

Treća poruka – *Rušenje stereotipa* – radi se o konceptu „normalnosti”. Ako prihvatimo činjenicu da su svi ljudi različiti, tko je onda „normalan”?

- Pružanje pouzdanih informacija o različitim potrebama učenika nastavnicima, školskom osoblju, mladima, obiteljima i pomoćnim službama ključno je za razvoj međusobnog poštovanja i tolerancije.
- Raznolikost je potrebno percipirati kao nešto pozitivno; zajednička vrijednost mora biti „vidjeti invaliditet kao nešto normalno”.
- Svi su različiti i svi moraju biti prihvaćeni. Tolerancija se zasniva na međusobnom razumijevanju.
- Obrazovna zajednica treba biti svjesnija i tolerantnija prema osobama s invaliditetom.

Potrebne su kvalitetne informacije – o antidiskriminaciji i suzbijanju nasilničkog ponašanja – kako bi ova važna ideja bila prihvaćena. Nastavnici, školsko osoblje, uključujući upravu, vršnjaci, obitelji i sve uključene službe u školi trebaju se pozabaviti relevantnim informacijama s ciljem promjene stavova.

Najbolji rezultat bit će međusobno poštovanje i tolerancija. Raznolikost nije izazov, već pozitivna i normalna situacija; invaliditet nije nešto abnormalno; tolerancija se zasniva na međusobnom razumijevanju. Mladi su ljudi naglasili da je potrebno promijeniti stavove kako bi se promatralo na temelju onoga što MOGU, a ne s osnove njihova invaliditeta.

Primjeri delegata

Podizanje razine osviještenosti:

Pomogla bi obuka o antidiskriminaciji i suzbijanju nasilničkog ponašanja. Prema nama se treba postupati na temelju onoga što činimo, a ne na temelju toga kako izgledamo (Lucie, Češka Republika).

Učenici nisu sigurni kako se nositi s invaliditetom. Osjećam se vrlo napadnuto i tužno kada primijetim da me netko intenzivno promatra (Johannes, Njemačka).

Lako je biti protiv ljudi koje ne razumiješ. Trebaš objasniti kako je to biti slijep i tako daješ ljudima priliku da te razumiju (Emelie, Švedska).

Potrebno je više poštovanja i razumijevanja od strane nastavnika. Učenici s posebnim potrebama ne bi se trebali osjećati odbačenima. Sva se djeca trebaju osjećati kao dio skupine (Jack, Ujedinjena Kraljevina – Sjeverna Irska).

Postoje učenici koji vjeruju da smo manje važni od ostalih učenika ako smo gluhi ili imamo invaliditet. Njih je potrebno educirati. Morate biti svjesni da smo isti kao svi ostali (Céline, Florence i Lara, Luksemburg).

Vjerujem da društvo treba prihvatiti sve osobe, upravo onakve kakve jesu. Ne samo u odnosu na njihov invaliditet, već i u odnosu na njihov spol, rasu i njihove hobije. Vjerujem da smo postigli prilično dobar stupanj tolerancije. Međutim još uvijek ima posla. Najbolji instrument za borbu protiv diskriminacije jest tolerancija. Moramo poboljšati osvještenost o razlikama koje postoje među nama (Adrià, moderator, Španjolska).

Organizacija kampanja protiv nasilničkog ponašanja. Pokušajte komunicirati i održavati veze s učenicima s posebnim obrazovnim potrebama; pozovite ih na društvena događanja i aktivnosti (Agné i Kornelijus, Litva).

Trebamo poboljšati osvještenost o učenicima s invaliditetom: ostali učenici ne znaju što reći i boje se da ne uvrijede djecu s invaliditetom. Nastavnici trebaju više obuke, a škole trebaju više podrške vlasti (Elisabeth, Estonija).

Komunikacija je ključna. Komunikacija o tome što je dobro napravljeno. Razmjena iskustava. Posebna vijeće za realizaciju uključivosti. Vršnjački pomagači, dobrovoljci u razredima. Nastavnici trebaju slušati učenike i vršnjake (Derrick i Mark, Ujedinjena Kraljevina – Škotska; Saul i Alexander, Ujedinjena Kraljevina – Engleska).

Pozitivna iskustva:

Ponekad se organiziraju „lekcije iz tolerancije“. Moja škola stavlja naglasak na jednako postupanje (Natalia, Poljska).

Kolege iz mog razreda znaju se šaliti na račun toga da ne vidim i to pomaže te ljudi postanu opušteniji. Zašto se ljudi nasilnički ponašaju prema drugima? Ne rade to namjerno; moram naučiti da to ne shvaćam preozbiljno (Tova, Švedska).

Stav nastavnika jako pomaže (Isaac, Malta).

U početku nisam baš razumjela osobe s invaliditetom. No na ovoj sam konferenciji naučila bolje razumjeti kako se osjećaju osobe s invaliditetom i poteškoće s kojima se susreću (Lara, Luksemburg).

Bez nasilja; dobra škola (Pinja, Finska).

Imamo eksperiment u kojem svi učenici dobiju povez preko očiju kako bi bolje razumjeli situaciju u kojoj se nalaze slijepi učenici. Također smo pokušali hodati sa štapovima za hodaње kako bi svi učenici mogli isprobati invaliditet onih drugih (Emili, Estonija; Eelis, Finska; Reinis, Latvija).

Od ranog uzrasta učimo da nemaju svi isto porijeklo. Zato ne razmišljamo o razlikama u učionici (Lilly, Island).

4. Raznolikost jest mješavina, uključivost omogućava funkcioniranje mješavine

Četvrta poruka usredotočena je na slogan koji koriste neke mlade osobe – *Raznolikost jest mješavina, uključivost omogućava funkcioniranje mješavine:*

- Svi se moraju usredotočiti na ono što je *izvedivo*, a ne na ono što je neizvedivo.
- Obrazovanje mora biti potpuno pristupačno i uvažavati potrebe svih učenika kao osnovu za kvalitetno obrazovanje svih.
- Temeljna je suradnja nastavnika i ostalih stručnjaka te organizacija kvalitetne obuke.
- Ključno je da nastavnici i kolege pruže potrebnu ljudsku i/ili tehničku podršku.

Mladi su naglasili pozitivan učinak provedbe obrazovnih mjera, kao što su individualni obrazovni programi, prilagođeni programi, uporaba tehničkih alata, podrška od strane pomoćnih nastavnika ili pomoćnika, rad u manjim skupinama, kao i fleksibilna organizacija ispita (pismeni ili usmeni ispiti s, na primjer, produženim vremenom trajanja ispita itd.). Naglasili su da više vremena na ispitu za njih znači manje stresa.

Glavni zahtjev mladih bio je da nastavnici i ostatak osoblja uvijek budu usredotočeni na ono što je moguće učiniti, umjesto onoga što nije moguće, te da im pomažu i pružaju podršku. Posvećivanje pažnje potrebama svih učenika uključuje osnaživanje jakosti i sposobnosti, umjesto stavljanja fokusa na slabosti. Također su naveli da su naučili da imaju pravo na pomoć, ako je potrebna. Potpuno pristupačno obrazovanje osnova je kvalitetnog obrazovanja za sve. Mladi su svjesni da nastavnici, kao i njihovi kolege iz razreda, imaju ključnu ulogu u pružanju podrške. Nastavnici i kolege iz razreda trebaju više informacija i obuke na različitim razinama ovisno o njihovim ulogama. Rezultat jest bolja podrška i razumijevanje potreba učenja.

Mladi su također naglasili potrebu za boljom suradnjom među nastavnicima, ne samo kao osiguranje potrebne podrške, već i kao osiguranje boljih tranzicijskih faza kroz cijelo razdoblje svog obrazovanja.

Primjeri delegata

Prijedlozi za nastavnike:

Nastavnici se moraju usredotočiti na moje jakosti, a ne na moje slabosti (Michaela, Češka Republika).

Nastavnici pokušavaju jasno objasniti stvari i pružiti pomoć kada je potrebna, da učimo zajedno u parovima ili u skupinama (Jakob i Til, Austrija; Kristina, Švedska).

Osobna iskustva:

Osjećam da me moja škola željela integrirati, dok neke druge škole nisu. Nastavnik za posebne potrebe dosta je pomogao (João, moderator, Portugal).

Postoje i pozitivna i negativna iskustva s nastavnicima i kolegama iz razreda. Oni vas mogu izolirati ili vam pomoći. Osjećaj da sam im „interesantan” ima negativan učinak na moje učenje (Robert, Ujedinjena Kraljevina – Sjeverna Irska).

Teško je reći što mi je potrebno, ali moram naučiti kako to zatražiti i dobiti (Johannes, Njemačka).

Svi nastavnici i kolege iz razreda pomažu i pružaju podršku i zbog toga volim ići u školu (Borbála, Mađarska; Miguel Ângelo, Portugal).

Htjela bih reći da se dobro provodimo u svojoj školi, sa svojim kolegama i nastavnicima (Georgia, Cipar).

Moja se škola za mene vrlo dobro brine i dobro je prilagođena (Primož, Slovenija).

Mjere podrške:

Imamo nastavnike za podršku (Jakob, Austrija; Michaela, Češka Republika; Tom, Njemačka; Kristina, Švedska; Matteo, Italija; Dénes, Mađarska).

Nastavnici uvijek pričekaju i odobre dodatno vrijeme svima onima koji to zatraže. Postoji posebna soba u kojoj se možeš isključiti, opustiti (Nakita, Irska; Andrea i Isaac, Malta).

Nastavnici daju različite materijale ovisno o potrebama učenika. Ako je potrebno, odobrava se dodatno vrijeme (Dénes, Mađarska; Maros, Slovačka).

Imam pomoćnika u razredu koji mi pomaže u razumijevanju gradiva i objašnjava mi lekcije (Mathilde i Thelma, Francuska; Jade i Lucas, Belgija – flamanska govorna zajednica).

Organiziraju se usmeni ispiti umjesto pismenih (Jade i Lucas, Belgija – flamanska govorna zajednica).

Škola ima posebni pisač za brajicu, tako da su svi ispiti na brajici (Georgs, Latvija).

Postoji mogućnost pregrađivanja prostorije za stvaranje više tiših zona (Casper, Danska).

25–30 učenika u razredu, što je možda malo previše za moje potrebe. Ponekad tumač ne shvati poantu ali mi moji prijatelji objasne što se događa (Eelis, Finska).

Podizanje razine osvještenosti:

Mislim da je invaliditet ponekad malo zanemaren. Razgovaramo o invaliditetu bez poznavanja patnje koju skriva ovaj svijet. Moramo se staviti u njihovu kožu. Ljudi trebaju to shvatiti i pomagati osobama s invaliditetom da žive boljim životom (Lorenzo, Italija).

Poruka koju bih htio poslati jest da se osobe koje nemaju invaliditet, jednom kada shvate da su okružene osobama s invaliditetom, žele o njima brinuti kao da su im brat ili sestra (Matteo, Italija).

Bolje razumijevanje dovodi do manje nasilničkog ponašanja. Zajedništvo sprječava nasilničko ponašanje (Lillý, Island; Elisabeth, Estonija).

Ne smijemo generalizirati: ako ja iznesem neku svoju potrebu, to ne znači da to tako funkcionira za sve slijepe osobe (Tova, Švedska).

Slika 4: Intervju s Darnellom Withom iz Nizozemske

5. Postati punopravnim građaninom

Peta poruka – *Postati punopravnim građaninom* – odnosi se na učinak uključivog obrazovanja na potpunu uključenost u društvo:

- Za uključenost u društvo neophodna je uključenost u redovne škole.
- Cilj je da svi uspiju pronaći svoje mjesto u društvu.

Mladi su smatrali da svi učenici trebaju učiti zajedno kako bi živjeli zajedno. Rekli su da je to prvi korak na putu prema socijalnoj uključenosti. Što su učenici mlađi kada se spojeni, to će bolje naučiti o međusobnoj toleranciji i poštovanju razlika. Oni od rane dobi uče komunicirati, prihvatiti i razmjenjivati različita iskustva te prihvaćati jakosti, umjesto da se usredotočuju na slabosti. U školi uče da ih se procjenjuje na temelju onoga što mogu napraviti, a ne na temelju svog invaliditeta ili izgleda. To uključuje ne samo njihovu uključenost u obrazovne programe, već također njihovo uključivanje u sve slobodne aktivnosti. Mladi su naveli da će im zajedničko učenje u školi omogućiti pronalazak mjesta i uključivanje u društvo.

Primjeri delegata

Neophodno je da budemo uključeni u redovne škole kako bismo bili uključeni u društvo (Andrea i Isaac, Malta; Nathan i Loïse, Švicarska; Mathilde i Thelma, Francuska; Adriana i Mandy, Belgija – francuska govorna zajednica; Darnell i Vincent, Nizozemska; Jade i Lucas, Belgija – flamanska govorna zajednica).

Svi trebaju dobiti priliku sudjelovati u svim oblicima nastave, a nastavnici trebaju pomoći u realizaciji, tako da nam bude lakše kada se budemo uključivali na tržište rada (Amund i Helene, Norveška).

Mislim da moramo zajedno učiti. U društvu smo također zajedno. Ako dijelimo obrazovanje, već učimo kako živjeti zajedno. Jer je to nešto što stječemo za svoj život. Zahvaljujući ovim resursima, učimo kako biti autonomni. Ideja je da svi pronađu svoje mjesto u društvu (Adrià, moderator, Španjolska).

Svi moraju komunicirati i sudjelovati te razmjenjivati iskustva s ostalim ljudima (Paul, Njemačka).

ZAVRŠNI KOMENTARI

Rezultati Sastanka i *Luksemburških preporuka* skladu su i nadopunjuju odgovarajuće službene europske i međunarodne dokumente u području posebnih potreba i uključivog obrazovanja.

Pet poruka prikazuje opis obrazovanja kako ga vide mladi, kao i njihove prijedloge za poboljšanja. Poruke opisuju – na vrlo konkretan i praktičan način – određene koncepte iz mnogih studija o uključivom obrazovanju. Mladi su izdvojili uključivo obrazovanje kao pitanje ljudskih prava i smjestili su ključne koncepte, kao što su normalnost, tolerancija, poštovanje i građanstvo, u središte svojih rasprava. Također su opisivali što za njih znači univerzalni dizajn i zašto vršnjačka poduka/podrška, kooperativno učenje i individualizirani programi imaju pozitivan učinak na njihovo obrazovanje.

Mladi su učenici jasno rekli da njihove glasove valja uzeti u obzir u donošenju odluka koje se na njih odnose. Kako bi se ostvarila stvarna uključivost, trebalo bi poduzeti stvarne korake u suradnji sa svim uključenim stranama. Nastavnici i školska uprava također bi trebali zajedno raditi na realizaciji uključivosti; kolege iz razreda trebale bi si međusobno pomagati; obuka nastavnika trebala bi osigurati da nastavnici znaju kako ostvariti najbolje obrazovanje za sve i međusobnu podršku; pomoćni nastavnici trebali bi pomagati, a ne raditi umjesto učenika; i sve bi se strane trebale usredotočiti na rješavanje situacija, a ne nastupati kao da postoje problemi.

Delegati su naglasili da su, usprkos zabrinutosti zbog praktičnih detalja, ipak najviše zabrinuti zbog stavova i prevladavanja predrasuda.

Uvidjeli su da su, u većini slučajeva, nastavnici tolerantni i da razumiju njihov invaliditet sve dok im se da vremena shvatiti situaciju – iznimke su vrlo rijetke.

Naglasak valja staviti na podizanje osvještenosti o invaliditetu, tako da ljudi budu informirani o potrebama i snagama osoba s invaliditetom. Važno je izbjeći generalizacije. Samo zato što nešto funkcionira za jednu osobu s invaliditetom ne znači da su svi učenici s invaliditetom jednaki.

Konačno, uključivost se ne odnosi samo na osobe s invaliditetom, već također na uključivost osoba različitog porijekla. Neki mladi sudionici rekli su da su pretrpjeli dvostruku diskriminaciju zbog toga što imaju invaliditet i što dolaze iz različite kulturne skupine od svojih vršnjaka ili zato što su imigrantskog porijekla.

Luksemburške preporuke predstavljene su Vijeću ministara na sjednici „Obrazovanje, mladi, kultura i sport” održanoj 23. studenog 2015. godine i Odboru za obrazovanje 2.–3. prosinca 2015. godine na razmatranje i kao osnova za moguću daljnju akciju.

Slika 5: Sudionici na europskom Sastanku

HR

Tajništvo:

Østre Stationsvej 33
DK-5000
Odense C
Denmark
Tel: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Ured u Bruxellesu:

Rue Montoyer 21
BE-1000
Brussels
Belgium
Tel: +32 2 213 62 80
brussels.office@european-agency.org

www.european-agency.org

